

HÄMEENLINNAN KATISTEN KARTANONRANNAN ASEMAKAAVA-ALUEEN LUONTOSELVITYS

Marko Vauhkonen

ENVIRO

17.9.2007

HÄMEENLINNAN KATISTEN KARTANONRANNAN ASEMAKAAVA-ALUEEN LUONTOSELVITYS

SISÄLLYS

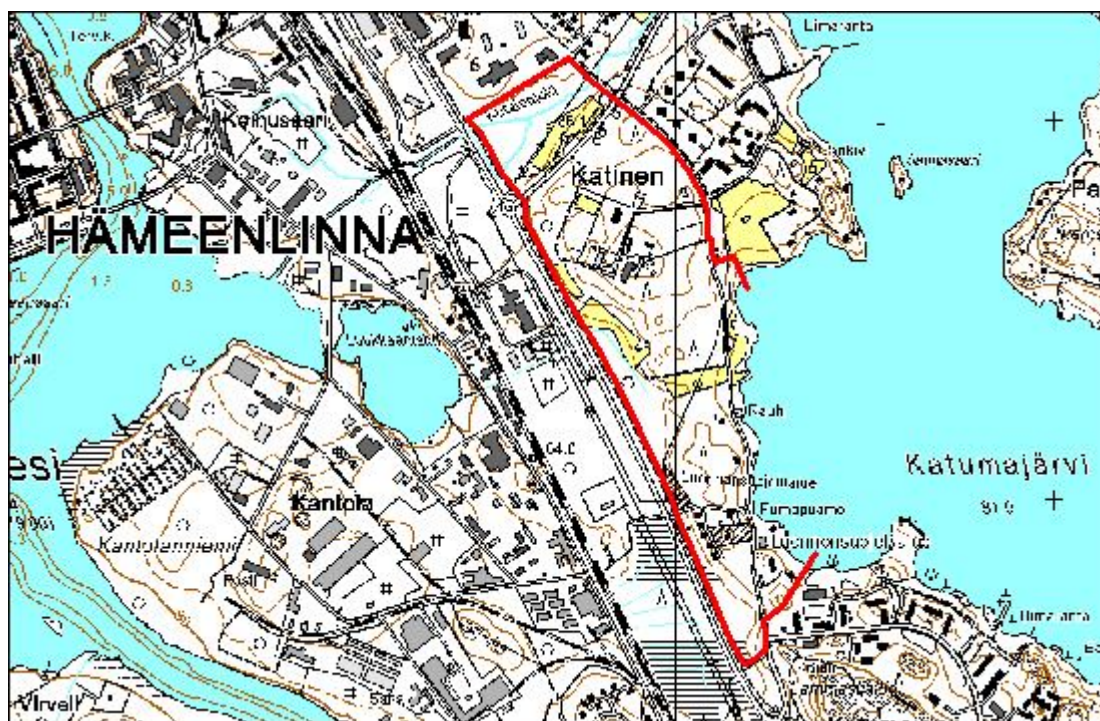
1 JOHDANTO	3
2 AINEISTO JA MENETELMÄT	4
2.1 LÄHTÖTIEDOT	4
2.2 MAASTOTYÖT	4
2.3 LUONTOKOhteiden arvottaminen	5
3 TULOKSET	6
3.1 YLEISKUVAUS	6
3.2 ARVOKKAAT LUONTOKOhteET	11
3.3 MERKITTÄVÄT LAJESIINTYMÄT	14
4 SUOSITUKSET	14
5 LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	15

Kansi: Ilmakuva, jossa Katisten Kartanonrannan asemakaava-alue näkyy kuvan keskellä Katumajärven ja Harvialantien välissä. Valokuva © Hämeenlinnan kaupunki.

1 JOHDANTO

Kartanonrannan asemakaava-alue sijaitsee Hämeenlinnan kaupungin Katisten kaupunginosassa, Katumajärven länsirannalla (kansikuva). Kaava-alueen (kuva 1) pinta-ala on noin 60 hehtaaria. Osallistumis- ja arviointisuunnitelman (Hämeenlinnan kaupunki 2007) mukaista kaava-alueen rajausta on muutettu niin, että siihen sisältyvät myös Harvialantien, Syrjäntaantien ja Katistentien rajaama Katisten kartanon piha- ja puistoalue sekä Kutalantien ja Syrjäntaantien välinen alue (ks. kuva 1).

Katisten kartanon eteläpuolelle on suunniteltu uusi pientalovaltainen asuin-aluekokonaisuus, joka täydentää vanhaa asutusta (Hämeenlinnan kaupunki 2007). Kartanonrannan asemakaava-alueen luontoselvitys tilattiin maaliskuussa 2007 Ympäristösuunnittelu Enviro Oy:ltä. Työn on tehnyt FM Marko Vauhkonen.

Kuva 1. Katisten Kartanonrannan asemakaava-alueen sijainti ja rajausta. Mittakaava 1:20 000.

2 AINEISTO JA MENETELMÄT

2.1 LÄHTÖTIEDOT

Kartanonrannan asemakaava-alueen aiemmat luontotiedot tarkastettiin Hämeenlinnan seudullisesta ympäristötoimesta, Hämeen ympäristökeskuksesta ja Hämeen liitosta. Tietoja toimittivat ympäristötarkastaja Heli Jutila Hämeenlinnan seudullisesta ympäristötoimesta ja ylitarkastaja Jukka Airola Hämeen ympäristökeskuksesta. Asemakaava-alueen luonnosta on tietoja Mikkolan ym. (2001) ja Jutilan (2005) julkaisuissa.

Kaava-alueella tai sen välittömässä läheisyydessä ei ole Natura 2000 -suojelualueverkoston tai valtakunnallisten luonnonsuojeluohjelmien kohteita eikä Kanta-Hämeen maakuntakaavassa osoitettuja luonnonsuojelukohteita. Kartanonrannan asemakaava-alueella ei myöskään ole suojeltuja luontotyyppisiä tai tiedossa olevia merkittäviä lajiesiintymiä (EY:n luontodirektiivin liitteen IV(a) lajit, erityisesti suojeltavat ja uhanalaiset lajit).

Kartanonrannan asemakaava-alueella sijaitsee kaksi pientä luonnonsuojelualuetta sekä yksi luonnonmuistomerkki, jotka on kuvattu alaluvussa 3.2. Tässä raportissa käytettyyn karttapohjaan on lisäksi merkitty luonnonmuistomerkkinä Katisten mänty. Sen rauhoitus kuitenkin lakkautettiin vuonna 2002 puun lahoamisen vuoksi.

2.2 MAASTOTYÖT

Kartanonrannan asemakaava-alueelle tehtiin ensimmäinen maastokäynti 7.4.2007. Kaava-alue jaettiin neljään osaan (kuva 2) luonnonolojen ja rakennetun ympäristön piirteiden perusteella. Osa-alueet kierrettiin piha-alueita lukuun ottamatta jalkaisin läpi ja niiltä kirjoitettiin muistiin alustava luonnonolojen kuvaus. Samalla havainnoitiin alueen eliölajistoa siltä osin kuin se kevään edistymisen suhteen oli mahdollista sekä tarkkailtiin mahdollisia arvokkaita luontokohteita (ks. jäljempänä).

Huhtikuun maastokäynnillä selvitettiin EY:n luontodirektiivin liitteen IV(a) lajeista liito-oravan esiintyminen kaava-alueella. Liito-oravaselvitys tehtiin *Diirektiivilajien huomioon ottaminen suunnittelussa* -oppaan (Sierla ym. 2004) suositusten mukaisesti. Liito-oravan ulosteita etsittiin kolopuiden, kookkaiden haapojen, leppien ja koivujen sekä suurten kuusien tyviltä. Erilaiset aukeat alueet ja taimikot jätettiin inventoinnin ulkopuolelle.

Toinen maastokäynti tehtiin 23.5.2007. Tällöin täydennettiin luonnonolojen ja kasvillisuuden kuvausta sekä selvitettiin luonnonsuojelulain 29 §:n mukaisten suojeltujen luontotyyppien, vesilain 15 a ja 17 a §:n mukaisten kohteiden, metsälain 10 §:n mukaisten erityisen tärkeiden elinympäristöjen sekä mahdollisten muiden arvokkaiden luontokohteiden esiintyminen. Maastokäynnillä selvitettiin myös kaava-alueen linnustoa aamun ja aamupäivän aikana.

Kolmas maastokäynti tehtiin 1.7.2007. Tällöin täydennettiin arvokkaiden luontokohteiden inventointia ja kuvauksia (lajisto). Tiedossa olevien arvokkaiden luontokohteiden ja lajiesiintymien (luontodirektiivin liitteen IV(a) lajit, erityi-

sesti suojeltavat, uhanalaiset ja muut huomionarvoiset lajit) tila tarkastettiin. Lisäksi arvioitiin näille lajeille merkittävät esiintymisalueet ja mahdollinen lisäselvitystarve.

Maastotöissä käytettiin GPS-paikanninta (Garmin 60Cx), jolla arvokkaat luontokohteet ja lajiesiintymät voitiin paikantaa riittävällä tarkkuudella.

2.3 LUONTOKOHTEIDEN ARVOTTAMINEN

Arvokkaille luontokohteille (ks. alaluku 3.2) on annettu seuraavan jaottelun mukainen arvoluokka (vrt. Söderman 2003). Alimpien luokkien (3 ja 4) kriteerit ovat ohjeellisia, ja niiden soveltamisessa on huomioitu mm. kohteen pinta-ala, monipuolisuus, luonnontila ja huomionarvoinen lajisto.

1. Kansainvälisesti arvokkaat alueet (K)

Alueet, jotka on arvioitu kansainvälisten arviointikriteerien perusteella tähän luokkaan kuuluviksi, esim. Natura 2000 -alueet tai kansainvälisesti tärkeät lintualueet eli ns. IBA-alueet.

2. Valtakunnallisesti arvokkaat alueet (V)

Valtakunnallisissa luonnonsuojeluohjelmissa tai inventoinneissa valtakunnallisesti arvokkaiksi luokitellut kohteet. Kohteet, joiden luonnontila, luontotyytit ja lajisto täyttävät samat kriteerit kuin luontotyyppien ja lajien inventointi- ja arviointiohjeissa tai luonnonsuojeluohjelmissa on annettu valtakunnallisesti arvokkaille kohteille. Alueet, joilla on erityistä merkitystä valtakunnallisesti uhanalaisten luontotyyppien ja lajien kannalta.

3. Maakunnallisesti arvokkaat alueet (M)

Valtakunnallisissa luonnonsuojeluohjelmissa tai inventoinneissa maakunnallisesti arvokkaiksi luokitellut kohteet. Kohteet, joiden luonnontila, luontotyytit ja lajisto täyttävät samat kriteerit kuin luontotyyppien ja lajien inventointi- ja arviointiohjeissa tai luonnonsuojeluohjelmissa on annettu maakunnallisesti arvokkaille kohteille. Alueet, joilla on vähäistä merkitystä valtakunnallisesti uhanalaisten luontotyyppien ja lajien kannalta. Alueet, joilla on silmälläpidettäviä tai alueellisesti uhanalaisia luontotyyppijä ja lajeja.

4. Paikallisesti arvokkaat alueet (P)

Kohteella on paikallisesti harvinaisia tai edustavia luontotyyppijä tai lajeja.

3 TULOKSET

3.1 YLEISKUVAUS

Asemakaava-alueen luonnonolojen ja kasvillisuuden yleiskuvaus on kirjoitettu osa-alueittain. Neljän osa-alueen rajat ja numerointi ilmenevät kuvasta 2.

Kuva 2. Luontoselvityksessä käytettyjen osa-alueiden rajat ja numerointi. Mittakaava 1:15 000.

Osa-alue 1: kaava-alueen pohjoisosa

Tämä osa-alue rajoittuu lännessä Harvialantiehen, pohjoisessa Kutalantiehen, idässä Katistentiehen ja etelässä Syrjäntaantiehen.

Pääosa osa-alueesta 1 on kosteapohjaista entistä niittyä tai peltoa. Alueen länsiosassa kasvaa nykyisin melko harva nuorehko-varttuva koivikko. Lähellä Kutalan- ja Katistentien kulmaa on laakea kumpare, jossa kasvaa nuoria haapoja, harmaaleppiä ja raitoja. Muita pajulajeja (kiiltopaju, halava ja mustuvapaju) kasvaa etenkin osa-alueen halki virtaavan Kutalanjoen rannoilla. Pensaikoilla on linnustollista arvoa; vuonna 2007 alueella oli mm. satakielen, viitakertusen ja viitasirkkalinnun reviirit.

Jokivarren kostean suurruoholehdon valtalaji on mesiangervo. Lisäksi tavataan mm. rentukkaa, viita- ja korpikastikkaa, ranta-alpia sekä harvinaista ojakurjenpolvea (ks. alaluku 3.3). Linnustoltaan ja kasvillisuudeltaan merkittävin alue rajattiin arvokkaaksi luontokohteeksi (ks. alaluku 3.2, Kutalanjoki).

Kutalantien eteläpuolella on rehevöityneitä heinävaltaisia niitty laikkuja. Niiden valtalajeja ovat koiranputki, maitohorsma, voikukat, nurmipuntarpää, timotei, pelto-ohdake ja rönsyleinikki. Niitty laikkujen reunoilla kasvaa yleisesti vadelmaa.

Osa-alue 1:n eteläosassa on edelleen pieni pelto. Pellon pohjoisreunan yli kulkee sähkölinja. Syrjäntaantien pohjoisreunalla kulkee kevyenliikenteen väylä osa-alueen halki.

Osa-alue 2: Katisten kartano

Tämä osa-alue rajoittuu lännessä Harvialantiehen, pohjoisessa Syrjäntaantiehen ja idässä Katistentiehen. Eteläraja kulkee Katisten kartanon rakennusten eteläpuolella kaava-alueen poikki.

Osa-alue 2:n pohjoisosassa Syrjäntaantien eteläpuolella sekä kartanon rakennusten länsi-luoteispuolella on nuorehkoa koivuvaltaista metsää, jonka muita puulajeja ovat haapa, harmaaleppä, vaahtera ja kuusi. Kartanon ajotien molemmin puolin kasvaa koivu-lehtikuusi-metsää. Tämän itäpuolella on Syrjäntaantien eteläreunalla rehevöityneitä niitty laikkuja, joissa kasvaa runsaasti vadelmaa sekä nurmipuntarpäätä, metsäkurjenpolvea, nokkosta, vuohenputkea, mesiangervoa, maitohorsmaa ja kevätleinikkiä.

Osa-alueen koilliskulmassa on tuoretta lehtoa, jonka puustona on suuria koivuja, vaahteroita ja tammia sekä nuorempia vaahteroita, pihlajia, tuomia, raitoja ja harmaaleppiä. Isotuomipihlaja on alueella hyvin runsas; lisäksi tavataan terttuseljaa, punaherukkaa ja taikinamarjaa. Kenttäkerroksen kasvillisuus on valon vähäisyyden vuoksi niukkaa; tavattuja lajeja ovat mm. kielo, kalliokielo, käenkaali, metsäkurjenpolvi, puna-ailakki, koiranputki, ahomansikka, lillukka, metsäalvejuuri, sudenmarja, kivikkoalvejuuri ja aholeinikki. Lehto muuttuu etelään päin kosteammaksi ja puusto varttuneeksi kuusikoksi. Kenttäkerroksessa tavataan hiirenporrasta, metsämarretta, nokkosta, rönsyleinikkiä, lehtonurmikkaa ja vadelmaa. Pensaista alueella kasvaa idänkanukkaa ja terttuseljaa.

Lehdon itäpuolella on Katistentiehen rajoittuva pieni aidattu niitty, jossa on kyltillä merkitty rautakautinen muinaisjäänös. Niityn kasvilajeja ovat mm. poimulehdet, kurjenkello, koiranputki, nurmitädyke, metsäkurjenpolvi, niittynätkelmä, voikukat, niitty-, kevät-, kevätlehto-, aho- ja rönsyleinikki, aitovirna, vuohenputki, nokkonen, ahomatara, puna-ailakki, nurmikaunokki, niittysuolaheinä, ahopukinjuuri, ahomansikka, paimenmatara, aho-orvokki, metsäapila, idänkonputki, sananjalka, kielo, kalliokielo ja metsämitikka.

Edellä kuvattu lehto- ja niittyalue rajattiin yhtenä kokonaisuutena arvokkaaksi luontokohteeksi (ks. alaluku 3.2, Katisten lehdot ja niityt I).

Kartanon uuden päärakennuksen koillispuolella on laajahko hakkuualue, jolle on jätetty vähän lehtipuita, mm. vaahteraa, pihlajaa ja harmaaleppää. Hakkuualueen kaakkoispuolella on Katistentien reunalla varttuvaa kuusikkoa sekä uudelle päärakennuksella vievän ajotien varrella nuorta ja melko harvaa lehtipuustoa ja pensaikkoo (vaahtera, raita, terttuselja, vadelma, punaherukka). Kenttäkerroksen valtalajeja ovat koiranputki ja maitohorsma. Ajotien reunoilla on niitty laikkuja, joissa kasvaa mm. metsäkurjenpolvea, vuohenputkea, niittynurmikkaa, poimulehtiä, nurmitädykettä, hiiren- ja aitovirnaa, voikukkia sekä nurmipuntarpäätä.

Kartanon uuden päärakennuksen ajotien eteläpuolella kasvaa kiviaitojen välisellä alueella vanhoja koivuja sekä eri-ikäisiä lehtipuita (pihlaja, raita, vaahtera, metsälehmus, tammi) ja kuusia. Tämä aiemmin laidunnettu alue rajattiin arvokkaaksi luontokohteeksi (ks. alaluku 3.2, Katisten lehdot ja niityt II). Lehtomaisen kankaan kenttäkerroksen lajeja ovat käenkaali, ahomansikka, metsäkurjenpolvi, vuohenputki, metsätähti, metsämaitikka, poimulehdet, kultapiisku, ahomatara, särmäkuisma, ojakellukka, aitovirna, nurmitädyke ja puna-ailakki. Kuvion reunalla kasvaa ukkomansikkaa.

Vanhalle päärakennukselle vievän ajotien molemmin puolin on vanhaa mänty- ja koivupuustoa sekä vähän nuorempaa kuusta ja lehtipuita (vaahtera, muutama tammi). Tiheän pensaskerroksen muodostavat terttuselja, tuomi, vaahtera, pihlaja, idänkanukka ja vadelma sekä hakatuista kannoista vesova pähkinäpensas. Kenttäkerroksessa tavataan mm. puna-ailakkia, puistolemmikkiä, vuohen- ja koiranputkea sekä kieloa.

Kartanon rakennusten ympärillä on hieman jäljellä vanhan piha-alueen ja englantilaistyyppisen puiston istutuksia, lähinnä puustoa. Rakennusten länsi- ja lounaispuolella on pieniä peltoalueita. Eteläisimmän pellon reunalla kasvaa runsaasti nuorta haapaa.

Katisten kartanon rakennusten eteläpuolella on hakkuualue, jolle on jätetty nuoria lehtipuita. Alueella kasvaa runsaasti terttuseljaa, pihlajaa, vaahteraa, tuomea ja vadelmaa.

Osa-alue 3: kaava-alueen eteläosa

Tämä osa-alue rajoittuu lännessä Harvialantiehen, pohjoisessa osa-alue 2:n rajaan ja idässä Katistentiehen. Osa-alueen etelärajana on koko kaava-alueen eteläraja.

Osa-alueen luoteiskulmaan ulottuu pelto, jonka lounaispuolella Harvialantien varressa on kosteapohjainen entinen niitty tai pelto. Tällä ojitetulla alueella kasvaa nuorehkoa koivikkoa ja vähän pajuja. Kenttäkerroksen lajeja ovat mm. mesiangervo, metsäalvejuuri, viitakastikka, maitohorsma, ranta-alpi, hiirenporras ja nokkonen.

Osa-alue 3:n koillisosassa on nuorehkoa–varttuvaa kuusikkoa, jonka reunaosissa kasvaa vähän harmaaleppää ja nuorta koivua. Entiselle pellolle istutetun tiheän metsän aluskasvillisuus on paikoin niukkaa, mutta lajisto on monipuolinen ja siihen kuuluu muutamia vaateliaita lajeja. Tämän tuoreen lehdon edus-

tavin osa rajattiin arvokkaaksi luontokohteeksi (ks. alaluku 3.2, Katisten lehdot ja niityt III). Lehtokuusikon keskellä on pieniä entisestä pellostä kohonneita kumpareita, joissa kasvaa harmaalepän ja koivun ohella tuomea, pihlajaa ja yksi nuori tammi.

Lehtokuusikon kenttäkerroksen lajeja ovat käenkaali, oravanmarja, metsä- ja kivikkoalvejuuri, metsäimarre, kielo, sini- ja valkovuokko, kevätpiippo, hiirenporras, puna-ailakki, sudenmarja, puistolemmikki, nokkonen, maahumala, seititakiainen, linnunkaali, jänönsalaatti, velholehti, kyläkarhiainen, rohtovirmajuuri, lehtopähkämö, päivänkakkara, mustakonnanmarja, lehtoarho, lehtoleinikki ja koiranputki. Pensaskerrokseen kuuluvat lehtokuusama, taikinamarja ja koiranheisi. Kuusikossa oli myös kaksi vaarantuneeksi (VU) luokitellun (Rassi ym. 2001) tilitin reviiriä (ks. alaluku 3.3). Metsikön eteläpuolella on pelto, jonka länsipäässä kasvaa ryhmä kookkaita haapoja ja nuorehkoa lehti-puustoa.

Pellon eteläpuolella on jälleen nuorehkoa kuusikkoa ja sen reunalla harmaaleppää ja tuomea. Kuusikko rajautuu etelässä Katistentien varressa oleviin asuinrakennuksiin. Talojen länsipuolella on melko laaja pihlaja-, koivu- ym. vesakkoa kasvava hakkuualue, jolle on jätetty muutamia siemenmäntyjä. Hakkuualueen länsipuolella on nuorta kuusikkoa ja sen lounaispuolella on Katisten kartanon luonnonsuojelualue, joka on kuvattu arvokkaana luontokohteena alaluvussa 3.2.

Osa-alueen poikki kulkee Leimuntie ja siitä etelään haarautuu Lehtikuusenkuja, joiden varrella on asuinrakennuksia. Tonteilla ja niiden ympäristössä kasvaa varttunutta sekametsää: koivua ja mäntyä sekä vähän kuusta ja haapaa. Leimuntien ja Katistentien kulmassa sijaitsee luonnonsuojelualueena rauhoitettu Katumajärven maisemametsikkö sekä luonnonmuistomerkkinä rauhoitettu Leimulan pihtaryhmä. Nämä arvokkaat luontokohteet on kuvattu alaluvussa 3.2.

Asuinrakennusten eteläpuolella ja osa-alueen itäreunalla on varttuvaa kuusikkoa, jossa kasvaa sekapuuna vähän haapaa. Tuoreen lehdon kenttä- ja pensaskerroksessa kasvavat käenkaali, rönsyleinikki, vadelma, voikukat, nokkonen, metsäkorte, maitohorsma, rohtovirmajuuri, terttuselja, metsäalvejuuri, lillukka, hiirenporras, aitovirna, lehtonurmikka, lehtokuusama, punaherukka, taikinamarja, koiranputki ja leskenlehti.

Kuusikon länsi-lounaispuolella on ojanotko, jonka reunoilla kasvaa mm. harmaaleppää ja tuomea. Ojan lounaispuolella on jälleen nuorehkoa-varttuvaa kuusikkoa, joka rajautuu Harvialantien varrella olevaan varputurvekankaaseen. Tämän varttuvaa männikköä kasvavan alueen kenttäkerroksen lajeja ovat suopursu, juolukka, variksenmarja, puolukka, mustikka ja vaivaiskoivu. Pohjakerroksen valtalaji on seinäsammal.

Varputurvekankaan eteläpuolella on ravinteisempaa ja kuusivaltaista ruohomustikkaturvekangasta. Kenttäkerroksen kasvillisuus on niukkaa ja sen lajeja ovat mustikka, puolukka, oravanmarja, metsäimarre, metsätähti ja kielo. Turvekankaalla on ojia ja kaivettu lammikko, jonka reunoilla kasvaa harmaa- ja tervaleppää, pajuja, korpipaatsamaa ja koivua. Vedessä ja vesirajassa kasvaa

mm. suoputkea, myrkkyykeisoa, rentukkaa, harmaasaraa, kurjenjalkaa, rantayrttiä, ranta- ja terttualpia, korpikaislaa, pullosaraa ja punakoisoa.

Osa-alue 3:n eteläpäässä, ojitetun suon itä-kaakkoispuolella, on pieni kostea notko, jossa kasvaa nuorta lehtipuustoa ja pensaikkoa, mm. runsaasti vadelmaa.

Osa-alue 4: Katumajärven ranta

Tähän osa-alueeseen kuuluu kapea rantakaistale, joka rajoittuu lännessä Katis-tentiehen ja idässä Katumajärveen.

Osa-alueen pohjoispäässä on entistä peltoa, jossa kasvaa nykyisin vadelmaa ja maitohorsmaa. Alueella on muutamia nuoria harmaaleppiä, nuori vaahtera sekä mustaherukka- ja terttuseljapensaita. Katumajärven rannalla kasvaa nuorehkoja tervaleppiä sekä pellon reunalla muutamia koivuja. Rantalehdon kenttäkerroksen valtalajeja ovat hiirenporras, mesiangervo, käenkaali, nokkonen sekä korpi- ja metsäimarre.

Entinen pelto jatkuu puoliavoimena–avoimena etelään päin. Sen reunoilla kasvaa nuoria harmaaleppiä, koivuja, pihlajia, vaahteroita ja tuomia. Kenttäkerroksen lajeja ovat vuohen- ja koiranputki, mesiangervo, nurmipuntarpää, vadelma, voikukat, maitohorsma, koiranheinä, rönsyleinikki ja pelto-ohdake. Rannalla kasvaa edelleen nuorehkoja–varttuvia tervaleppiä, nuoria harmaaleppiä ja vaahteroita sekä pellon koillispuolella vähän kuusiakin. Pensaista tavataan punaherukkaa. Kenttäkerroksen kasvillisuus vastaa edellisessä kappaleessa kuvattua.

Entisen pellon itäpuolella on ympäristöönsä korkeammalle kohoava Katumajärveen työntyvä niemeke. Alue on lehtomaista kangasta–tuoretta lehtoa ja se rajattiin arvokkaaksi luontokohteeksi (ks. alaluku 3.2, Katisten lehdot ja niityt IV). Puustona on varttunutta kuusikkoa, vaahteroita, tammia, tuomia, pihlajaa ja kaksi edustavaa vanhaa mäntyä. Kenttäkerroksessa tavataan käenkaalia, oravanmarjaa, ahomansikkaa, metsätähteä, kalliokielloa, kielloa, mustikkaa, lillukkaa, metsäorvokkia, nurmitädykettä, ahomataraa, lehtonurmikkaa, kultapiiskua ja sudenmarjaa. Pensaskerroksessa kasvaa mm. taikinamarjaa ja lehtokuusamaa. Alue on pääosin aidattu ja lähellä rantaa on nuotiopaikkoja.

Rantametsä muuttuu etelään päin varttuneeksi ja sekapuustoiseksi: mäntyä, kuusta ja koivua, muutamia tervaleppiä ja raitoja sekä nuorempia vaahteroita. Kenttäkerroksessa tavataan oravanmarjaa, metsäimarretta, nuokkuhelmikkää, rohtotädykettä, sananjalkaa, lillukkaa, kultapiiskua, ahomansikkaa, puolukkaa, metsäkurjenpolvea, käenkaalia, pikkutalvikkia, hiirenporrasta, salo- ja sarjakeltanoa, ojakellukkaa ja poimulehtiä. Taikinamarjaa kasvaa monin paikoin. Rannalla on kaksi saunarakennusta.

Osa-alue 4:n eteläosassa on rakennettua aluetta. Piha-alueiden välissä ja ympäristössä kasvaa harvaa varttunutta puustoa: kuusta, koivua ja mäntyä. Osa-alueen eteläpäässä on rakentamaton kumpare, jonka laella kasvaa nuorehkoa männikköä ja eteläreunalla varttuvaa kuusikkoa. Mäntyvaltaisella alueella kasvaa kenttäkerroksessa mm. puolukkaa, lillukkaa, hietakastikkaa ja kalliokielloa; kuusivaltaisella alueella puolestaan mm. sinivuokkoa, lillukkaa, metsäalvejuur-

ta ja metsäimarretta. Osa kumpareesta on harvennushakattu, mutta Katistentien itäreunalla on säilynyt muutama vanha mänty.

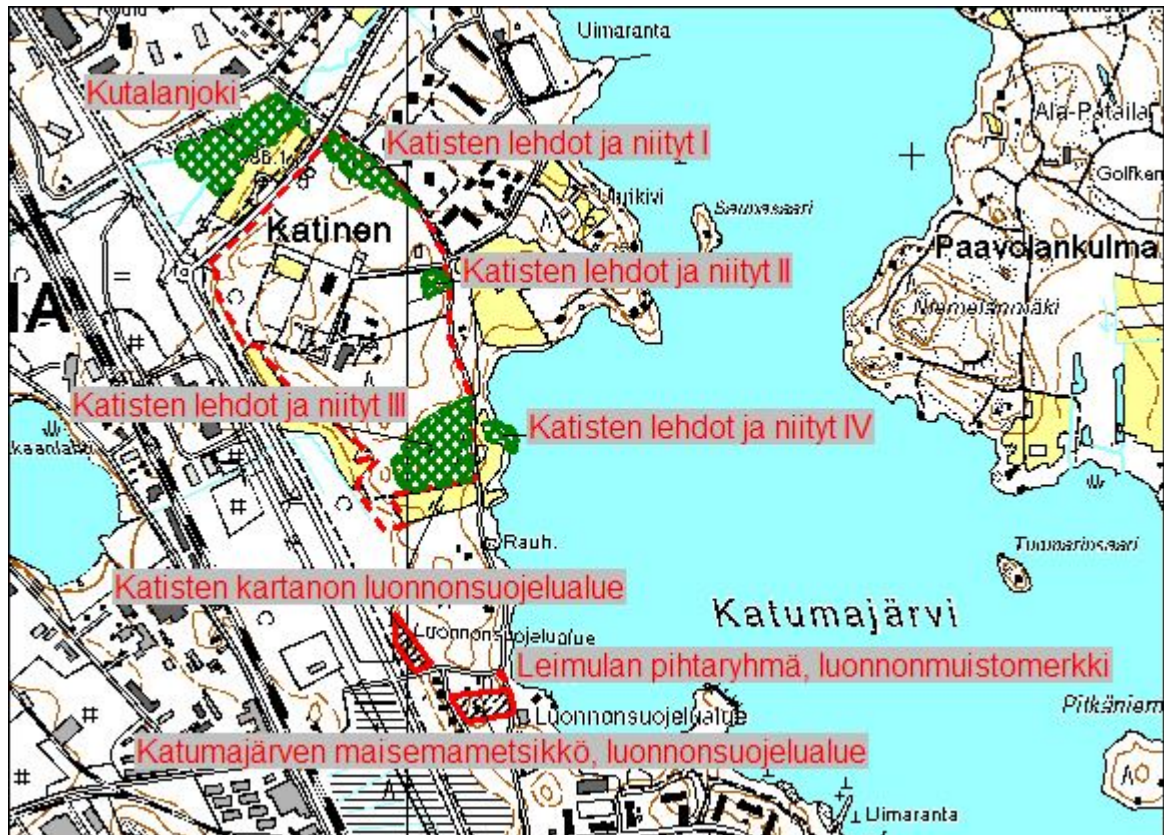
3.2 ARVOKKAAT LUONTOKOhteET

Kartanonrannan asemakaava-alueella sijaitsee kaksi luonnonsuojelualuetta sekä yksi luonnonmuistomerkki, jotka kuvataan jäljempänä.

Luontoselvityksessä ei todettu sellaisia kohteita, jotka täyttäisivät luonnonsuojelulain 29 §:n mukaisten suojeltujen luontotyyppien tai vesilain 15 a ja 17 a §:n mukaisten kohteiden (pienvedet) kriteerit.

Asemakaava-alueen lehdot eivät ole metsälain 10 §:n mukaisia erityisen tärkeitä elinympäristöjä, koska oikeusvaikutteisen yleiskaavan alueella metsälakia sovelletaan vain maa- ja metsätalouteen ja virkistykseen osoitetuilla alueilla. Arvokkaimmat lehdot on huomioitu muina arvokkaina luontokohteina.

Muita arvokkaita luontokohteita rajattiin ja arvoitettiin alaluvussa 2.3 kerrotuin perustein kaksi kappaletta. Näistä toinen jakautuu neljään erilliseen alueeseen. Kohteet kuvataan jäljempänä ja niiden sijainti sekä rajaukset ilmenevät kuvasta 3.

Kuva 3. Kartanonrannan asemakaava-alueen arvokkaat luontokohteet. Mittakaava 1:15 000.

1. Katisten kartanon luonnonsuojelualue (P)

Pinta-alaltaan vajaan 0,3 hehtaarin laajuinen lehtikuusimetsikkö on rauhoitettu luonnonsuojelualueeksi (YSA042685) vuonna 1987. Alueen sijainti ja rajausta ilmenevät kuvasta 3. Puustona on lehtikuusten lisäksi mm. koivua, vaahteraa, harmaaleppää, pihlajaa ja tuomea. Alueen itäosan tuore lehto (kuva 4) vaihtuu rinteeseen tyvellä olevaan kosteaan saniaisvaltaiseen lehtoon. Luonnonsuojelualueen pensaskerrokseen kuuluvat taikinamarja, lehtokuusama, puna-herukka ja koiranheisi. Kenttäkerroksen lajeja ovat mm. valko- ja sinivuokko, mustakokkonmarja, velholehti, hiirenporras, sormisara, vuohenputki, letohorsma, ukkomansikka, nuokkuhalmikkä, lehtoarho, sudenmarja ja puna-ailakki.

Kuva 4. Katisten kartanon luonnonsuojelualueen rehevää kasvillisuutta. Valokuva © Marko Vauhkonen.

2. Katumajärven maisemametsikkö, luonnonsuojelualue (P)

Pinta-alaltaan vajaan 0,4 hehtaarin laajuinen puisto- ja maisemametsikkö on rauhoitettu luonnonsuojelualueeksi (YSA042700) vuonna 1987. Alueen sijainti ja rajausta ilmenevät kuvasta 3; rakennus ja sen välitön lähiympäristö eivät kuitenkaan sisälly luonnonsuojelualueeseen. Talon ympärillä kasvaa osin yli satavuotiasta puustoa: kymmeniä suuria mäntyjä, kuusia ja rauduskoivuja sekä muutamia siperianpihtoja, tammia, vaahteroita, raitoja, tuomia ja nuoria metsälehmäksiä. Kenttäkerroksessa kasvaa mm. valko- ja sinivuokkoa, käenkaalia, oravanmarjaa, ahomansikkaa, salokeltanoa, karhunputkea, kieloa, hiirenporras-ta, maahumalaa ja mustakokkonmarja. Pensaista alueella kasvavat mm. taikinamarja ja lehtokuusama.

3. Leimulan pihtaryhmä, luonnonmuistomerkki

Katistentien ja Leimuntien kulmauksessa sijaitseva (kuva 3) siperianpihtaidanne rauhoitettiin luonnonmuistomerkiksi vuonna 1985. Yksi seitsemästä pihdasta kaatui vuonna 2002, joten ryhmässä on nykyisin kuusi puuta (kuva 5).

Kuva 5. Luonnonmuistomerkkinä rauhoitettu Leimulan pihtaryhmä. Valokuva © Marko Vauhkonen.

4. Kutalanjoki (P)

Kutalanjokea reunustavasta alueesta rajattiin arvokkaaksi luontokohteeksi vain linnuston ja kasvillisuuden kannalta arvokkain osa. Alueen sijainti ja rajaus ilmenevät kuvasta 3. Kohteella on suurruoholehtoa, jota on kuvattu alaluvussa 3.1. Kutalanjoen varrella esiintyy harvinainen ojakurjenpolvi (ks. alaluku 3.3). Alueen pensaikoissa esiintyy monia yölaulajia; vuonna 2007 näitä olivat satakieli, viitakerttunen ja viitasirkkalintu.

5. Katisten lehdot ja niityt (P)

Katisten kartanon ympäristöstä rajattiin arvokkaaksi luontokohteeksi neljä aluetta, joilla on edustavaa ja monipuolista lehto- tai niittykasvillisuutta. Alueiden sijainti ja rajaus ilmenevät kuvasta 3. Kohteiden kasvillisuus on kuvattu alaluvussa 3.1.

3.3 MERKITTÄVÄT LAJIESIINTYMÄT

Luontoselvityksessä ei tavattu EY:n luontodirektiivin liitteen IV(a) lajeja, luonnonsuojelulain (LsL) 47 §:n tarkoittamia erityisesti suojeltavia lajeja eikä LsL 46 §:n tarkoittamia uhanalaisia eliölajeja. Asemakaava-alueella ei myöskään arvioitu olevan niille tärkeitä esiintymispaikkoja tai erityisen sopivia elinympäristöjä.

Arvokkaaksi luontokohteeksi luokitellulla Katisten lehdot ja niityt III -alueella (ks. alaluku 3.2) todettiin kaksi tilitalti (*Phylloscopus collybita*) reviiiriä. Tilitalti on luokiteltu (Rassi ym. 2001) Suomessa vaarantuneeksi (VU), mutta sitä ei ole säädetty luonnonsuojeluasetuksella uhanalaiseksi lajiksi.

Kutalanjoen varrella kasvoi niukasti ojakurjenpolvea (*Geranium palustre*), joka on luokiteltu (Rassi ym. 2001) Suomessa silmälläpidettäväksi (NT) lajiksi. Ojakurjenpolvi on Kanta-Hämeessä harvinainen ja myös alueellisesti uhanalainen (RT) laji (Häyhä 2003). Esiintymä sijaitsee arvokkaaksi luontokohteeksi luokitellulla Kutalanjoen alueella (ks. alaluku 3.2).

4 SUOSITUKSET

Kuvaan 3 on rajattu punaisella katkoviivalla Katisten kartanoa ympäröivä alue, jossa luonto-, maisema- ja kulttuurihistorialliset arvot yhdistyvät selvimmin. Alueen myrskytuhot ja niitä seuranneet metsänhakkuut ovat osin muuttaneet ja heikentäneet em. arvoja. Jos rajatulle alueelle suunnitellaan täydennysrakentamista, tulisi sen arvot ja erityisluonne ottaa huomioon ja pyrkiä säilyttämään.

Kuvaan 3 on merkitty arvokkaat luontokohteet, joista Kutalanjoki sekä Katisten lehdot ja niityt I, II ja IV tulisi mahdollisuuksien mukaan jättää rakentamisen ja muun luonnonoloja muuttavan maankäytön ulkopuolelle. Alueille voidaan antaa tätä tukeva kaavamerkintä sekä tarvittavat kaavamääräykset.

Katisten lehdot ja niityt III -kohdetta tarkasteltiin maastokäynnillä 29.8.2007. Alue katsottiin luontoselvityksessä paikallisesti arvokkaaksi kohteeksi lähinnä vaatelioiden ja harvinaisten lehtokasvien esiintymisen vuoksi. Luontokohteen alueelle on suunniteltu rakennettavaksi pientalokortteli. Maastokäynnistä laaditussa muistiossa todetaan, että osa entisellä pellolla sijainneista puustoisista lehtokumpareista voidaan säilyttää osana korttelipihoja. Vaateliasta lehtolajistoa voi todennäköisesti säilyä näillä säästettävillä kumpareilla rakentamisesta huolimatta. Piha-alueiden suunnittelussa tulee huolehtia kumpareiden säilymisestä mahdollisimman luonnontilaisina.

Asema-kaava-alueella olevat luonnonsuojelualueet ja luonnonmuistomerkki tulee merkitä kaavaan. Luonnonsuojelualueiden välittömään läheisyyteen ei tulisi osoittaa rakentamista tai muuta luonnonoloja muuttavaa maankäyttöä.

5 LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

- Hämeenlinnan kaupunki 2007: *Osallistumis- ja arviointisuunnitelma. Kartanonranta-alueen asemakaava. 8.2.2007.* – Hämeenlinnan kaupunki, Kaavoitustoimisto, Hämeenlinna.
- Häyhä, T. 2003: Uhanalaiset kasvit Kanta-Hämeessä. – *Alueelliset ympäristöjulkaisut* 306:1–129.
- Jutila, H. 2005: *Hämeenlinnan luonto-opas.* Ympäristöosaston julkaisuja 36. – Hämeenlinnan seudun kansanterveystyön kuntayhtymän ympäristöosasto, NAPA-projekti, Hämeenlinna. 73 s.
- Mikkola, M., Jutila, H., Putkonen, L. & Seppälä, L. 2001: Vanajaveden laakson maisema, esihistoria, rakennettu kulttuuriympäristö ja luonto. – *Alueelliset ympäristöjulkaisut* 245:1–172.
- Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2001: *Suomen lajien uhanalaisuus 2000.* – Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 432 s.
- Sierla, L., Lammi, E., Mannila, J. & Nironen, M. 2004: Direktiivilajien huomiointi suunnittelussa. – *Suomen ympäristö* 742:1–113.
- Söderman, T. 2003: Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi – kaavoituksessa, YVA-menettelyssä ja Natura-arvioinnissa. – *Ympäristöopas* 109:1–196.